

שם ישבנו

סיפוריו של חיים תורן מעלים אנשים ואירוי-עים מעירת-מולדתו שבביסרביה, יהודי ה"מקום, "פשוטי"עם ושתקנים, ישרי-לב וחסוני-גור, התפרנסו מן החקלאות והמשיכו בדפוסי-החיים של דורות קודמים. עשרם הגדול היה בחחום המידות ובדרך-ארץ. הם קיימו את המצוות שבין אדם למקום ובין אדם וחברו, איחדה את כולם החושה של גורל משיתף, שהיתה עמיקה יותר אצל תלמידי-חכמים ש"בהם.

הם היו קרובים לטבע, וקירבה זו הפיגה לא מעט ממירותם של חיי מיעוט נכרי. אפילו תפילתם של המתפללים, העוברים לפני התיבה, היתה "ספוגה קסמי הערבה ומרחביה, ריח הקמה וירק האפרים, מלמול פלגים ושיח היער". בתוך כך היה, למשל, דייג זקן ועני חולם על העלאת חכה בארץ-הקודש: "מה, למשל, היה איכפת לו, לריבונג של עולם, אילו הייתי יושב כך ומחכה בימה של טכר-יה", הוא נאנה, געגועים כמסים וכמיהה שאין עגמת-נפש, געגועים כמסים וכמיהה שאין לה טוף לעולם רחוק ומפלא, שהיה גנוז במעמקי לבו ושלא העז להעליתו על דל שפתיו..."

כמה דמויות מופלאות של גשים מעלה חיים תורן בסיפורו על נופי-לדותו. הן היו מקב'לות עליהן את גורלן ונושאות אותו שנים רבות. אך בהגיע שעת-מבחן ידעו לעמוד בה. האחת מאבדת עצמה לדעת בימים ש"קדמו לשואה, כאשר שם בה ראש-הכפר את עינו; והשניה, בת רב, שנישאה ללא יהודי ויכלוה היתה להציל את נפשה בימי השואה, מתלווה לאחיה שגלו לטרנסדניסטריה והיא פועלת שם כאם טובה וכאחות רחמניה למען הצלת נפשות רבות מקרב אחיה.

הדמויות המופלאות ביותר הן אלו של המחבר ואביו, שעליהם נשען הבית. תורן מעיד על עצמו שאינו מצליח למצות עד-תום את זיו פניה, עושר נפשה, חן דיבורה ותפארת

של תמונות ושוררת יפות, שאפשר למצוא אורח לרוב בשיריו ("ריח דק שהביא יריד / מציייר לנו את מסעותיו המלאים / תנועה ענוגה של געגועים, / ישעה שחרקים גדלים וסכגונים / נכנסים מבעד לחלון ומחווים לנו קידה" [ע' 40]), וזה ספר מפתיע ומשמח.

עולם בוער, הללויה!

אפשר, אמנם, שהעולם בוער, אך אין זה ב"רוד כל-עיקר מה "בער לו" לעודד פיינגרש, שהיה מוכר עד כאן כצייר, ללכת אל הוצאת "עקד" לתת מחילו כדי להוציא לאור את אסופת השירים הזאת. האם כדי לצקת שמן על המדורה, או אולי כדי לזעוק חמס נגד הנגנים מן האש? מתקבל על הדעת יותר שבי"קש לנצל את השריפה כדי להתחמם מעט לאורה, כדרך הרבה כותבי "שירה", המבחינים בחושי-ריח מיוחד כי יש נושאים אשר עצם הכתיבה עליהם מגינה על הכותב מפני הבקורת. הרי אינך יכול לומר על כותב שיריים שהוא מגבב דברים סתם כשהוא כותב על מעשי-גבורה או מתפלל לשלום. כנפיים רחבות פרושות עליו או, והמבקר גותר שדוד מקלי-נשקו.

כי מה הם "השירים" הללו, המלאים רישור מים שאת טיבם לא לנו לשפוט, אם לא צירי רויסי-משפטים חסרי-שמעות? "מבריק כמו/ כוכב של אלומיניום מזויף", הוא כותב בשיר "לילה טוב מאד". מבריק—לא כל-כך. מוזר-יף—בוודאי. אפשר, כמוכן, להתמרמר על כתיבת "שירה" כזאת, אבל מה הטעם. "ת"מיים תמימים—צועקת ועדת שופטים/ מטעם אלוהים ושלטונות—/ אין לשנות!" ("עיר ת"עשיתית"). אם אי-אפשר לשנות את העיר ה"תעשייתית קל-יחומר שאי-אפשר לשנות את תעשיית השירה.

ש. ז.

* חיים תורן: שם ישבנו (פרקי ציור והזוי); הוצאת "יבנה", 1970, 157 עמ'.

* עודד פיינגרש: עולם בוער, הללויה! (שיריים); הוצאת "עקד", 1970, 47 עמ'.